

VÁCLAV HAVEL – AUDIENCE (1975)

METODICKÝ LIST PRO PEDAGOGY

KONTEXT

Václav Havel trávil velkou část sedmdesátých let, kdy již byl zakázaným autorem bez možnosti publikace a inscenování her, na své chalupě v podkrkonošském Hrádečku. V únoru 1974 zde přijal místo dělníka v nedalekém trutnovském pivovaru. Motivace tohoto jeho rozhodnutí není zcela zřejmá, v některých textech zmiňuje, že mu v té době došly finance (hlavním zdrojem obživy pro něj byly peníze ze zahraničních publikací a inscenací, jejichž příliv v tu dobu opravdu poklesl), v jiných, že ho ubíjelo nicnedělání. Plat 1700 Kčs, z něhož přibližně třetinu musel Havel utratit za benzin, ale nahrává spíše druhé variantě, k níž se kloní i Havlův životopisec Michael Žantovský. Ten také naráží na Havlův celoživotní pocit provinilosti za to, že se narodil do bohaté buržoazní rodiny, s níž sice režim zametl, ale tento pocit měl Havel už od dětství (zmiňuje ho např. v Dálkovém výsledku). Havlovi se „protivila role prominentního vyvrhele, přisouzená mu režimem, a izolace, která s ní souvisela... Svou roli zde mohl sehrát i jeho trvalý pocit provinilosti za privilegovaný původ. Nakonec se tedy rozhodl válet sudy v prostředí, které ztělesňovalo plebejskou povahu české společnosti (ve skutečnosti tam dostával na práci všechno možné, ale válení sudů se zapsalo do historie nejvýrazněji).“ (Michael Žantovský) V pivovaru Václav Havel pracoval ve společnosti Romů a prokázal zde svoji celoživotní schopnost vycházet s lidmi z nejrůznějších společenských prostředí. Neexistuje žádné objektivní vysvětlení, proč Havel po několika měsících pivovar opustil. Je dost pravděpodobné, že zde nechtěl strávit další studenou zimu.

Aktovka Audience vznikla spíše mimochodem k pobavení přátel na začátku roku 1975 a poprvé ji Havel svým blízkým přečetl v červnu téhož roku. Hra měla velký úspěch a v roce 1977 ji sehrál sám Havel spolu s Andrejem Krobem (Havlův soused, přítel a kmenový divadelní režisér) právě na Hrádečku. Hra se díky svému humoru i tématu dočkala desítky inscenací před i po sametové revoluci. Slavnou se stala zvuková nahrávka, v níž roli Sládka dokonale zpodobnil Pavel Landovský a Vaňka samotný Václav Havel. Nahrávku se podařilo propašovat do Švédska a i díky tomu se stala kultovní Havlovou hrou, jejíž některé pasáže se dostaly do běžného hovoru mezi lidmi, kteří ji ani neznali (například věta „To jsou paradoxy, co?“).

O vzniku legendární hry Audience pojednává také dokument Občan Havel přikuluje:

- <https://www.csfd.cz/film/255863-obcan-havel-prikuluje/prehled/>

AUDIENCE

Audience je satirická jednoaktovka, která se na rozdíl od jiných Havlových kusů, jež jsou existenciálně laděné a umístěné do spíše abstraktního, vykonstruovaného prostředí, odehrává v autentickém prostředí a tady a teď. V první rovině se jedná o vtipnou dialogickou hru, v níž se stydlivý intelektuál Vaněk, Havlovo alter ego, snaží najít společnou řeč s věčně opilý a nepříliš důvtipným Sládkem. Hra má však také pro Havla typickou absurdní rovinu. Tou je moment, kdy Sládek požádá Vaňka, aby sám na sebe donášel StB, a tím jemu ulevil od této stresující povinnosti. Vaněk z principu odmítne a Sládek ho odsoudí za elitářství a nadřazenost, s níž nechává obyčejné lidi, jako je on, válet se v bahně, zatímco sám zůstává čistý. Havlův přístup k Sládkovi ale není zcela odmítavý, byť je jasné, na které straně autor stojí. Havel si je vědom nebezpečí přílišné odcizenosti a „nikdy nepřestává varovat před morální nadřazeností a intelektuální přezíravostí“. (Michael Žantovský) Ve hře je možné nalézt ještě jednu rovinu, a tou je moment, kdy se Vaněk pokouší navázat lidský kontakt se svým šéfem a jeho světem – ten vidíme především v poslední replice, v níž si Vaněk půjčí Sládkův slovník a poznamená, že „Je to všechno na hovno“ (konec již není součástí naší ukázky).

Zdroj: Michael Žantovský: *Havel. Argo, Praha 2014.*

JAK A PROČ ČÍST AUDIENCI VE VÝUCE

Audience je bezesporu Havlova nejpřístupnější hra, která má díky svému absurdnímu humoru, reálnému prostředí pivovaru a komickému nesouladu dvou hlavních postav velký potenciál oslovit dnešní mladé publikum. Vybraná ukázka poukazuje na základní konflikt hry – tedy požadavek Sládky, aby Vaněk sám na sebe donášel. V rámci ukázky je možné se žáky/studenty diskutovat o těchto bodech:

- nesoulad dvou odlišných světů (intelektuál versus dělník), který je stejně aktuální i dnes a který se promítá i do jazykové roviny dramatu;
- dobový kontext: existence StB a sledování lidí, kteří se vymykali prorežimnímu smýšlení – nesvobodný svět, v němž spisovatel válí sudy v pivovaru;
- obecný morální konflikt: proč sládek na Vaňka donáší, když ho to tolik stresuje, proč naopak Vaněk tuto roli odmítá, byť by mu přinesla nemalé výhody;
- hlavní principy Havlovy dramatiky: v Audienci je zřetelný Havlův rukopis, který je společný většině jeho her – absurdní humor, cyklení a opakování replik, hyperbola.

Návrhy konkrétních otázek, o kterých lze ve výuce diskutovat, obsahuje pracovní list.